

**ЎЗБЕКИСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҚАРЫ ҲӘМ ОРТА
АРНАЎЛЫ БИЛИМЛЕНДИРИЎ МИНИСТРЛИГИ**

**БЕРДАҚ АТЫНДАҒЫ ҚАРАҚАЛПАҚ МӘМЛЕКЕТЛИК
УНИВЕРСИТЕТИ**

**“ҚАРАҚАЛПАҚ МӘМЛЕКЕТЛИК УНИВЕРСИТЕТИ
ҒӘРЕЗСИЗЛИК ЖЫЛЛАРЫНДА”
атамасындағы республика илимий-әмелий
конференциясы материаллары**

ТОПЛАМЫ

II ТОМ

НӨКИС-2017

3. Составли боғловчилар: **so daß, als ob, als wenn, ohne daß, als daß, wie auch,, anstatt daß, es sei denn daß usw.**

Булардан ташқари И.А.Ҳакимов боғловчиларни ишлатилишига кўра ҳам 3 гуруҳга ажратади:

а) ёлғиз (якка) боғловчилар: **und, auch, aber, weil, als;**

б) такрорий боғловчилар: **bald-bald, teils-teils;**

с) жуфт боғловчилар: **sowohl-als auch, wieder-noch, entweder-oder, nicht nur-sondern, auch, je-desto usw.**

Боғловчилар ҳақидаги худди шунга ўхшаш фикрларни биз Т.З.Мирсоатовнинг грамматикасида ҳам топамиз. У боғловчиларни тузилишига кўра содда, кўшма ва составли боғловчиларга бўлади [Мирсоатов, 1974: 225].

1) Содда боғловчилар. Бунга мустақил маънога эга бўлган сўзларнинг бевосита боғловчиларга кўчган қисми киради. Содда боғловчилар туб ва ясама бўлади:

а) Туб боғловчилар: **und, auch, aber, doch, oder, als, bis, ob usw.** Мисоллар:

Vater und Mutter; er und sie; Die Verwandten und alle alten Freunde des Jubilars; гапнинг уюшиқ бўлақларини ва кўшма гап таркибидаги гапларни боғлаш учун хизмат қилади.

Немис тилида баъзан равиш ва олмош-равишлар ҳам тенг боғловчилар функциясини бажариб келади. Улар сўз тартибига таъсир қилмайди.

Айтиш мумкинки, боғловчиларнинг синтаксисдаги энг асосий ишлатилиш ўрни – бу кўшма гап компонентларини бир-бири билан бирлаштириш бўлиб ҳисобланади.

Боғловчи сўзларнинг роли айниқса эргашган кўшма гап компонентларини бир-бири билан боғлашда бениҳоя каттадир. Эргаш гапнинг ҳар бири бош гап билан боғланишда ўзига хос услубга эга. Биз уларни умумлаштирганимизда эргаш гаплар бош гап билан қуйидаги боғловчи сўзлар орқали боғланишининг гувоҳи бўлдик:

Боғловчиларнинг уюшиқ бўлақларни бир-бири билан бирлаштиришдаги хизмати ўзига хосдир. Бу борада эга, кесим, аниқловчи, тўлдирувчи ва ҳолнинг барча турлари уюшиб келиши мумкин. Демак, боғловчилар гапнинг исталган бўлагини бириктириш хусусиятига эга.

Адабиётлар

1. Arsenjewa M.G. und andere Grammatik der deutschen Sprache. - М., 957.
2. Мирсоатов Т.З. Немис тили грамматикаси. Морфология. - Тошкент, 1974: 225
3. Ҳакимов И.А. Особенности обучения грамматическому строю немецкого и узбекского языков – Т., 1976, 110 с.

Автомобиль жоллары қурылысы тараўын жетилиштириўде Tempus бағдарламасының роли

Б.Палўанов, Д.Жумамуратов, Б. Қосымбетов - ҚМУ

HIGHVEС:544061-TEMPUS-1-2013-1-UK-TEMPUS-JPCR–Автомобиль жоллары қурылысы хэм автомобиль инженерлиги бойынша жаңа магистратура бағдарламасын ислеп шығыў атамасындағы TEMPUS бағдарламасы проектнинг максети Өзбекстандағы 5 техникалық жоқары оқыў орнында, яғный Ташкент автомобиль жоллары институты, Жиззах политехника институты, Андижан машина қурылысы институты, Самарқанд мәмлекетлик архитектура қурылыс институты хэм Қарақалпақ мәмлекетлик университетинде тараў қәнигелериниң жаңа аўладын таярлаўдан ибарат. Бул проектте Европа жоқары оқыў орынларынан Уллы Британияның Бирмингем университети – грант жеңип алыўшы сыпатында, сондай ақ Румынияның Бухарест политехника университети, Португалияның Кастело-Бранку политехника институты, Испанияның Мадрид Карлос III университетлери бирге ислеседи. Проект шеңберинде Өзбекстан Республикасы жоқары хэм орта арнаўлы билим министрлиги басшылығында Европа–Азия трансконтинентал «Super Highway» консорциумы, «General Motors

Uzbekistan» компаниясы, «Трактор» арнаўлы дизайн бюросы, «JV MAN Auto - Uzbekistan LLC» компаниялары менен тығыз байланысты орнатыў нәзерде тутылған.

Жойбар жуўмағы бойынша төмендеги нәтийжелерге ерисиледи:

- ЖПИ, ҚМУ, СМАҚИ хәм ТАЖИ деги автомобиль жоллары қурылысы тараўы бойынша оқыў бағдарламалары жетилистириледи;

- АМҚИ, ЖПИ, ТАЖИ деги транспорт машинасы қурылысы бойынша 6 жаңа оқыў курслары қайта исленеди;

- профессор-оқытыўшы менен студентлер арасындағы тығыз байланысты орнатыўшы жаңа информациялық оқытыў усулларын енгизиў, сондай-ақ, тек теориялық емес, ал лабораториялық хәм эксперименталлық изертлеўлер алып барыў шөлкемлестириледи;

- АМҚИ, ЖПИ, ҚМУ, СМАҚИ хәм ТАЖИда мекемелер аралық инженерлик лабораториялар жаратылады;

- бирге ислесиўши шет ел жоқары оқыў орынларында жаңа курслар бойынша университет басшылары менен профессор-оқытыўшылардың билимин жетилистириў хәм қайта таярлаўда таза методикалар хәм заманагөй үскенелер қолланылады;

- жойбарда қатнасыўшы жоқары оқыў орынлары менен өндирис кәрханалары арасында корпоратив бирге ислесиў арқалы тығыз байланыс орнатылады.

Жойбарда ҚМУға жүкленген ўазыйпалар:

- жойбар бойынша орынланып атырған жумыслар ҳаққында мағлыўматларды таркатыў хәм ең соңғы мәжилисти өткерий;

- тәжрийбели хәм зийрек кәнигелерди таңлаў;

- Auto-Road Engineering лабораториясын орнатыў хәм оның ислеўин қадағалаў;

- Қарақалпақстан хәм қоңсылас регионлардағы автомобиль жоллары қурылысы тараўындағы инженерлер ушын тренинглер өткерий.

Жойбар режеси тийкарында Португалияның Кастело-Бранку политехника институтында 2016-жыл 20-июнь - 2-июль күнлери болып өткен оқыў курсына ҚМУ «Инженерлик коммуникациялар қурылысы» кафедрасы баслығы Д.Жумамуратов хәм усы кафедра ассистенти Б.Қосымбетовлар қатнасып қайтты.

Оқыў курслары Португалияның Каштелу-Бранку политехника институты жоқары технология мектеби (Escola Superior de Tecnologia Instituto Politecnico de Castelo Branco) базасында шөлкемлестирилди. Сапар даўамында тийкарынан ГИС (гео-информациялық системалар) технологиялары, жол қурылысы хәм хожалығы комплексинен пайдаланыўды қадағалаў (GIS technology, Road Construction and Road Maintenance Quality control) пәнлери бойынша кәнигелик пәнлер кафедралары профессор-оқытыўшылары тәрәпинен қысқа мүддетли интенсив курслары алып барылды. Курслар алдыңғы педагогикалық хәм информациялық технологиялардан пайдаланған түрде жоқары дәрежеде алып барылды. Мағлыўматлар институттың <https://moodle.ipcb.pt> модуль системасына жайластырылып, хәр бир тыңлаўшы арнаўлы логин хәм пароль бойынша пайдаланыў имканиятына ийе болды.

Оқыў курсларын профессор Д.Гардете кирис сөз бенен баслап, Португалия мәмлекети ҳаққында мағлыўмат берди хәм институт сайты www.ipcb.pt менен таныстырды.

Сондай-ақ, профессор Ф. Лукас жер жумыслары (Earthworks) пәни бойынша лекцияларды алып барды. Өз баянатында профессор www.issmge.org сайты мағлыўматлары менен таныстырып, <http://eurocode7.com/> сайтына доктор А. Бонд тәрәпинен жайластырылған «Geocentrix Ltd Chairman TC250/SC7» атамасындағы электрон баянатлар тыңланды.

Нәўбеттеги оқыў курсында профессор Ж. Мосито ГИС технологиялары (GIS Technology) пәни бойынша шынығыўларды алып барды. Бул пән тийкарынан компьютер ханасында әмелий жумысларды орынлаў түринде шөлкемлестирилип мағлыўматлар www.mocito.net сайтына жайластырылған.

Топар ағзалары Лиссабон қаласында жайласқан қурылыс инженерлері миллий лабораториясы (National Laboratory of Civil Engineering) жұмысы менен танысты. Миллий лабораторияда проф. Л. Кардосо тәрәпинен жол қурылысы хәм транспорт машқалалары (Transportation department) атамасында презентация исленди. Буннан тысқары миллий лабораторияның жол қурылысы хәм геотехния лабораториясында орынланатуғын тәжирийбелер менен толығырақ танысып шықтық.

Геотехния лабораториясында жол қурылысы материаллары, грунтлар механикасы, тийкар хәм фундаментлар, жер жұмыслары сыяқлы пәнлер бойынша мәмлекетлик стандартлар тийкарында тәжирийбе-сынаў жұмыслары әмелге асырылды.

Оқыў сапарының соңында курс жуўмағы бойынша бирге ислескен профессор-оқытыўшылар искерлиги тыңлаўшылар тәрәпинен баҳаланды, пикир хәм усыныслар билдирилди. Илаж жуўмағында проект шөлкемлестириўшилери тәрәпинен оқыў курсы тыңлаўшыларына арнаўлы сертификатлар тапсырылды.

Оқыў сапары нәтийжелери бойынша төмендеги жуўмақлар алынды:

- Үйренилген жоқары оқыў орны мысалында тәлим системасын шөлкемлестириў, оны пайдаланыў хәм алынған нәтийжелерди салыстырыў имканиятына ийе болдық;

- автомобиль жоллары хәм аэродромлар қәнигелиги бойынша оқытылып атырған пәнлерди және де раўажландырыўға жетерли дәрежеде билим, көнликпе хәм методикалық материаллар алынды;

- студентлер хәм жас қәнигелер менен топарларда ислеўди туўры жолға қойыў хәм оларды экспериментал изертлеўге тийкарланған сабақ процессин шөлкемлестириў арқалы жоқары дәрежеде билим бериўин тәмийинлеў мүмкин;

- оқыў сапары даўамында алынған билим хәм көнликпелерди студент хәм профессор-оқытыўшылар арасында кең үгит нәсиятлаў хәм жойбар шеңберинде илимий-изертлеў жұмысларын алып барыў мақсетке муўапық.

Пайдаланылған дереклер:

1. www.erasmus-plus.org – 544061-TEMPUS-1-2013-1-UK-TEMPUS-JPCR HIGHVEC: Develop training programs in engineering and construction
2. www.karsu.uz – department of international relations
3. www.highvec.net – European Union Tempus programme which is funded/

Олий таълим муассасалари абитуриентлар томонидан тушган ва қабул қилинган онлайн аризаларни ҳисоблаш динамикаси

Қ.С. Рахманов, О.Қ. Махманов, Б.Қ. Махманов - ТАТУ

Ҳозирда Республикамиздаги Олий таълим муассасаси (ОТМ)қабул жараёнларини автоматлашган мониторингини юритиш тизимида абитуриентлар томонидан тушган ва қабул қилинган онлайн аризаларни ҳисоблаш динамикасини ишлаб чиқиш ҳар бир абитуриент учун мўҳим аҳамият касб этади.

Таянч иборалар: электрон ҳукумат, олий таълим муассасаси, электрон ариза, статистика, мониторинг.

Кириш

Электрон ҳукумат” тизимиға тўлик ўтиш мамлакатимизда ахборот-коммуникация технологиялари (АКТ) соҳасининг барқарор ривожига, давлат ҳоқимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқ-ошкоралигини, уларнинг аҳоли кенг қатлами билан ўзаро муносабатида шаффофликни таъминлашга хизмат қилади.

Статистика оммавий ҳодиса ва жараёнларни миқдоран сон шаклида ифодалайди. Аммо статистикада ишлатиладиган «сонлар» математикадаги абстракт сонлар эмас. Агарда математикадаги сонлар умуман катта кичикликни, шаклларни белгилар орқали ифодаланиши бўлса ва улар бутун ва каср, мавҳум ва ҳақиқий, рационал ва иррационал ва ҳ.к. сонлардан ташкил топса, статистикада улар кўрсаткичлар, аниқроғи статистик кўрсаткичлардир.

МАЗМУНЫ

АЛҒЫ СӨЗ	3
4-СЕКЦИЯ. ЖОҚАРЫ БИЛИМЛЕНДИРИҮДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ ҲӘМ ҚОЛЛАНБЫЛЫҰЫ	4
<i>Пирниязова Н.В.</i> Моя педагогическая концепция инновационная образовательная среда как условие развития педагогической культуры у студента	4
<i>Айтмуратов Б., Турлибаев З.</i> Олий таълимда инновацион таълим турларини қўллашнинг истиқболлари	8
<i>Абдимуратова Н.П.</i> Ўқувчиларда ижтимоий-психологик дунёқарашнинг шаклланиш хусусиятлари	10
<i>Алджанова Г.</i> Индивидуальный подход к детям в игровой деятельности и процессе трудового воспитания	11
<i>Maturazova Z., Allanazarova Sh.</i> Voyaga yetmagan bolalar bilan olib boriladigan ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etish	12
<i>Atadjanov X., Ametov Dj.</i> Bilimlendiriw web-saytların jaratıwda joqarı oqıw orınları talabaların úyretiw usılları	14
<i>Алланазарова Ш., Матуразова З.</i> Жасларды кәсіпке бағдарлаўдың илимий тийкарлары	15
<i>Алыбекова Т.Ш., Абубакиров А.Б., Шаулеметов Т.У.</i> Методические указания по проведению практических занятий по технических дисциплинам	16
<i>Айтмуратов Б., Турлибаев З.</i> Олий таълимда модулли ўқитиш усилидан фойдаланиш	17
<i>Балтаниязов С.А.</i> Ўқувчиларнинг мусиқий тарбиясида оиланинг роли	19
<i>Бектурсынова Л.Х.</i> Тарбия жараёнининг назарий асослари	21
<i>Давлетмуратова В.Б., Бахиева Л.А.</i> Курс «Физиология растений» в структуре подготовки специалистов в направлении биологии	22
<i>Даўлетмуратова Н., Айтмуратов Б.</i> Олий таълим жараёнида танкидий фикрлашни ривожлантиришга таъсир этувчи ақлий фаолият кўникмалари	23
<i>Жақсымуратов Р.К., Ажиниязов Р.Б., Ерназаров У.К.</i> Структура учебного материала раздела «Электрический ток в различных средах» по технологии укрепленных дидактических единиц	25
<i>Кайпов Н.А.</i> Спорт шынығыўларының нәтийжелилигин тәмийинлеў	26
<i>Қалықназарова Г.К.</i> Қарақалпақ халқындағы қызлар қол өнери	28
<i>Кенжаев З.Т.</i> Олий таълимда замонавий фанларни жорий қилиш	29
<i>Ишанжанова М., Маттиев А.</i> Талабаларнинг ижодкорлик ва касбий компонентлигини оширишда ахборот-технологияларининг ўрни	30
<i>Ismoilova B.V.</i> Til o'qitishda innovatsion texnologiyalarning samaradorligi	31
<i>Qdirbaeva H.M., Nawrizbaeva A.S.</i> Oqiwshi shaxsinin' ka'sipke bag'darlaniwında ka'sip ha'm qa'nige tu'siniklerine iye boliwinin' a'hmiyeti	32
<i>Torebaeva F., Eskaraeva S., Jienbaeva S.</i> Teaching English as the language for specific purposes	33
<i>Мамбетниязова А.Х., Таекеева А.Т.</i> Немис тилидаги боғловчиларнинг урганилиш тарихига оид маълумотлар	35
<i>Палўанов Б., Жумамуратов Д., Қосымбетов Б.</i> Автомобиль жоллары қурылысы тараўын жетилистириўде Tempus бағдарламасының роли	36
<i>Рахманов Қ.С., Махманов О.Қ., Махманов Б.Қ.</i> Олий таълим муассасалари абитуриентлар томонидан тушган ва қабул қилинган онлайн аризаларни ҳисоблаш динамикаси	38
<i>Романова С.Е., Койшыбаева Г.К.</i> Ёшлар тарбиясининг бугунги кундаги талаблари	40
<i>Ортиқов Т., Романова С.Е.</i> Мусиқа таълимини самарали натижаси	41